

Fælles fokus på ulovlig bekæmpelse af danske rovfugle

MARIANNE EBBENSGAARD

(With a summary in English: Joint focus on illegal persecution of Danish birds of prey)

Indledning

Indtil midten af 1800tallet foregik jagt med skydevåben fortrinsvis på de store godser og var forbeholdt adelen og kongehuset, mens almuens jagt foregik med net, snarer og fælder (Laursen 2009, Meltofte *et al.* 2021). Dette ændrede sig radikalt i 1840'erne, hvor jagten blev liberaliseret, så jagtretten blev tillagt hver enkelt grundejer, og enhver kunne drive jagt med skydevåben (Meltofte *et al.* 2021). I 1870'erne indførtes Fasanen *Phasianus colchicus* som jagtobjekt, og dette medførte en ændring af opfattelsen af vildtets status (Laursen 2009). Fra at jagt havde haft stor betydning i forhold til at skaffe mad på bordet, såkaldt subsistensjagt, ændrede jagten sig over tid til i højere grad at være en rekreativ aktivitet også for almindelige mennesker. Med fasanudsætning indførtes også den rationelle vildtpleje, hvor man skelnede mellem

nyttevildt og skadevoldende vildt. Alt hvad der var til gene for nyttevildtet, blev bekæmpet. Skadevoldende vildt (det gamle begreb var rovtøj) var blandt andet alle rovfugle, der blev skudt, forgiftet eller fanget i fælder og sakse. En del af skyttens løn i de nyetablerede jagtvæsenere på godserne bestod af skydepenge for at komme skadevildt specifikt rovfugle til livs (Laursen 2009).

I 1884 blev Dansk Jagtforening stiftet af en gruppe af fortrinsvis godsejere. Foreningens formål var bl.a. at modarbejde vildttyveri og krybskytteri og at udrydde skadevoldende vildt herunder udryddelse af rovfuglene, men også at få nyttevildtet som fx Gråanden *Anas platyrhynchos* fredet i yngletiden (Hjorth & Meltofte 2006, Laursen 2009). Den omfattende bekæmpelse af rovfugle mv. og den resulterende nedgang i bestandene var medvirkende årsag til, at Dansk Ornitologisk Forening

blev stiftet i 1906 (Hjorth & Meltofte 2006). Den mest intensive forfølgelse af rovfugle foregik i årene 1910-19, hvor årsgennemsnittet på udvalgte godsers skydelister lå på 1462 rovfugle (Jørgensen 1989). Mellem 1943 og '67 blev der skudt mere end 325 000 rovfugle i Danmark (Jørgensen 1989). Skydepræmier blev udbetalt indtil 1955 (Laursen 2009).

Den omfattende forfølgelse af rovfugle var hovedårsagen til, at flere rovfuglearter såsom Havørn *Haliaeetus albicilla*, Rød Glente *Milvus milvus*, Fiskeørn *Pandion haliaetus* og Stor Hornugle *Bubo bubo* blev udryddet i anden halvdel af 1800tallet, mens andre rovfugle herunder især Duehøg *Accipiter gentilis* og Rørhøg *Circus aeruginosus* samt Ravn *Corvus corax* blev stærkt reducerede i antal (Jørgensen 1989, Meltofte *et al.* 2021).

I første halvdel af 1900tallet blev der indført flere fredningsbestemmelser også for rovfugle, og i 1967 blev rovfuglene fredet (Jørgensen 1989). Trods fredningen var det stadig muligt at få tilladelse til at nedlægge Duehøg, Musvåge *Buteo buteo* og Spurvehøg *Accipiter nisus* ved udsætningspladser for Fasan og Agerhøne *Perdix perdix* indtil 1994, hvor rovfuglene blev totalfredede (Hjorth & Meltofte 2006). Fra 1994 til 2004 var det tillige lovligt at fange Duehøge for at udsætte dem andetsteds, hvor de ikke var til gene for fasan- og agerhøneudsættningerne. I dag er al jagt og bekæmpelse af rovfugle forbudt. Der foregår dog stadig ulovlig efterstræbelse. I en opgørelse fra DOF er der mellem 2008 og 2021 fundet 61 forgiftede rovfugle (Flensted 2020, Moshøj & Flensted 2023).

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) og Danmarks Jægerforbund (DJ) har i projektet *Fælles fokus på de danske rovfugle* støttet af 15. Juni Fonden indgået et samarbejde om at udbrede kendskabet til rovfuglenes biologi og rolle i naturen, idet det formodes, at langt de fleste konflikter med rovfugle bunder i misforståelser og manglende viden (Danmarks Jægerforbund 2021). Projektet strakte sig fra november 2021 til december 2022. Hensigten med projektet var primært at sikre levedygtige rovfuglebestande i fremtiden, bl.a. ved at minimere risikoen for ulovlig efterstræbelse som følge af misforståelser og manglende viden, men også at øge danskernes accept og forståelse for rovfuglenes rolle i naturen. Fokus var navnlig at sikre, at den allerede indsamlede viden formidles til så store dele af befolkningen som muligt. Både DOF og DJ ønsker en vild, dynamisk og artsrig dansk natur, og begge organisationer tager stærkt afstand fra ulovlig bekæmpelse af rovfugle og anden faunakriminalitet.

“Der er i den grad behov for en kulturændring, for at komme faunakriminaliteten til livs. Hvis giftsager og

skuddrab skal opklares, så er det nødvendigt, at man ikke dækker over hinanden i miljøet”, siger formand i DOF, Egon Østergaard. Samme toner lyder fra formand for Danmarks Jægerforbund, Claus Lind Christensen: “Drab på fredede dyr er totalt uacceptabelt, og det strider imod alt, hvad jagten og jægerne i Danmark står for. Men jeg må jo erkende, omend hvor smerteligt det er, at der er nogle mennesker med jagttegn, som aldrig burde have haft det. Det de mennesker foretager sig, når de tager loven i egen hånd, er så skadeligt for jagtens opbakning og anseelse, at jeg på det allerkræftigste må opfordre alle med viden om sagen til at gå til politiet.”

Der er ingen tvivl om, at den historiske kontekst, hvor rovfugle før i tiden er blevet bekæmpet massivt af jægere og fjerkræholdere (se fx Meltofte *et al.* 2021), er med til at puste til ilden og skabe hurtige antagelser om, at det er jægerne, der er de skyldige, når der findes en død rovfugl. Det var ikke et formål med projektet at finde frem til gerningsmanden, men i stedet lave en målrettet kommunikativ indsats for at forebygge efterstræbelse af rovfugle. Og her blev der sat fokus på relevante målgrupper, som også inkluderede ikke-jægere, hvor efterstræbelse af rovfugle potentielt godt kunne finde sted. Derfor skulle de kommunikative indsatser i projektet tage højde for at ramme hver enkelt målgruppe med relevant information samt relatere sig til de forskellige motiver, der er i spil. Det er ikke bare onde kyniske mennesker, der tyer til ulovlig bekæmpelse af rovfugle og faunakriminalitet, der ligger forskellige værdisæt og erfaringer til grund for handlingerne, og for at modvirke ulovlig bekæmpelse af rovfugle er vi nødt til at forholde os til motiver, metoder og målgrupper. For at skabe en forandring er vi nødt til at identificere, hvad vi skal forandre, og det er analysen, der fremlægges i denne artikel med til at give en indsigt i.

Metode og teori

I forbindelse med ansøgningen til projektet *Fælles fokus på de danske rovfugle* var der enighed blandt DOF og DJ om at starte projektet op med at afdække, hvad der er på spil i forhold til motiv og baggrund for at efterstræbe rovfugle ulovligt. Ved at identificere de relevante målgrupper kan kommunikations- og uddannelsesindsatser kvalificeres bedst muligt til netop disse grupper. Baggrunden for denne indledende analyse af feltet af målgrupper var en dialog i projektgruppen, som bestod af tre deltagere fra DJ og fem deltagere fra DOF. Der var som følge af dialogen hurtigt fokus på at lave undervisningsmateriale rettet til herregårdsjæger- og vildtforvalteruddannelsen. Undervisningsmaterialet skulle om-

handle viden om udvalgte rovfugles biologi og adfærd for herved at klæde eleverne bedst muligt på til at forstå rovfuglenes funktion i naturen og derigennem komme misforståelser til livs i forhold til forskellige rovfugles adfærd. Men her opstod spørgsmålet, om det overhovedet var den specifikke viden, den givne målgruppe havde behov for, eller om der skulle tænkes i andre baner. Samtidig var det ikke givet, at problematikken omkring efterstræbelser af rovfugle udelukkende skulle knyttes til herregårdsjægere og vildtforvaltere. Der er en historisk kontekst knyttet til antagelsen om, at det er blandt den gruppe problemet ligger, men med en analyse af feltet ville det blive belyst, hvilke andre målgrupper, der kunne være relevante at medtage samt ikke mindst hvilken kommunikation, der var brug for.

Analysen kan ikke betegnes som repræsentativ for feltet af målgrupper, til det er den for snæver. Den skal opfattes som eksplorativ og giver pejlemærker i forhold til i hvilken retning kommunikation/information og undervisningsmateriale skal tilrettelægges. Dataindsamlingen til analysen foregik fra november 2021 til februar 2022.

Analysen er blevet til på et empirisk grundlag indeholdende en historisk/litterær gennemgang af det syn, der har været på rovfugle fra 1800tallet til i dag (Jørgensen 1989, Laursen 2009, Meltofte *et al.* 2021). Herefter blev der foretaget interviews af udvalgte personer med forskellig tilknytning til feltet af målgrupper. Informanterne fordeler sig således:

Tre herregårdsjægere (to af dem er ansat som herregårdsjægere på godser i Danmark, den tredje har været ansat som herregårdsjæger, men bestrider nu en anden stilling), en landmand, en fugleekspert og en informant med erfaring fra et svensk gods.

Alle interviews blev udført som kvalitative dybdeinterviews og foregik pr. telefon med en semistruktureret spørgeramme (Wadel 2004). Spørgerammen blev tilrettet alt efter informantens baggrund og vinkel ind i feltet. Som supplement til de semistrukturerede interviews blev der foretaget løbende uformelle samtaler med faglige kollegaer i DJ og DOF, som har været med til at skabe indsigt i feltet.

I februar 2022 blev der afholdt en workshop i Jagtens Hus for projektgruppens deltagere; to medarbejdere fra DOF og to medarbejdere fra DJ. De fire deltagere var udvalgt på baggrund af deres mangeårige indsigt i feltet som hhv. biologer og vildt- og naturkonsulenter, hvor de hver især kunne byde ind med forskellige vinkler i forhold til det overordnede emne: efterstræbelser af rovfugle. Formålet med workshoppen var at skabe et fælles grundlag for det videre arbejde i projektet. Samtidig var

en vigtig del af workshoppens output at skabe samhørighed og gensidig forståelse mellem de to organisationer. Kommunikativt var det også vigtigt, at vi var enige om, hvordan projektet skulle kommunikeres udadtil, så det tydeligt fremstod, at der her var tale om et samarbejde mellem de to organisationer mod et fælles mål. På workshoppen blev der blandt andet diskuteret udviklingen i synet på rovfugle gennem historien herunder myter og fakta omkring rovfugle og natursyn. Som indflyvning til dagen blev de fire deltagere bedt om at rangliste udstoppede rovfugle fra de mest betydningsfulde til de mindst betydningsfulde. Der var enighed om, at Havørn og Rød Glente var betydningsfulde med den begrundelse, at det er store imponerende fugle, som kan genkendes af mange mennesker, og som stadig anses af mange for at være eksklusive at opleve.

”Rød Glente bliver mere og mere udbredt, og folk er helt vilde med den. Den svæver længe, så man kan stå og se på den længe. Folk gider nærmest ikke høre, at den er mere almindelig. De vil gerne, at de har set noget specielt” (deltager på workshop).

Formålet med øvelsen var dels at få sat ord på, hvorfor rovfuglene har den status, som de har, og samtidig at få synliggjort de forskellige værdier rovfuglene tillægges, og hvordan personer rangordner rovfugle efter egne erfaringer og oplevelser. Fordi hver deltager tog udgangspunkt i egne oplevelser og erfaringer, var det ikke muligt for gruppen at komme med et enigt svar på opgaven. En oplevelse med en rovfugl, der har gjort indtryk, blev en bærende faktor i forhold til den enkeltes oplevelse af fuglenes værdi. Omvendt kunne en negativ oplevelse med en rovfugl placere den længere nede. Pointen i denne øvelse var at synliggøre forskellighederne i, hvilke forhold man hver især tillægger værdi – en Duehøg kan for nogen være en prægtig naturoplevelse, når den jager et bytte. For andre er Duehøgen en trussel mod ens ejendom som for eksempel fasanudsætning, dueslag eller hønsehøld. Øvelsen skabte grundlag for en videre snak om natursyn.

Som en del af dataindsamlingen blev inddraget kommentarspor fra DJ's og DOF's facebooksider. Kommentarsporene blev samlet fra tyve opslag omhandlende dræbte rovfugle eller omtaler af anden faunakriminalitet fra hhv. DJ's og DOF's facebooksider. De enkelte kommentarer blev kategoriseret efter, hvilken vinkel brugeren anskuede problematikken fra. Det blev til følgende kategorier: Generel tilkendegivelse af at drab på rovfugle er forfærdeligt, beskyldning mod jægerstanden som helhed, beskyldning mod godserne som helhed (ofte med henvisning til, hvordan godserne historisk set har været omdrejningspunkt for bekæmpelse af rovfugle),

Røde Glenter æder ofte ådsler og er derfor særligt udsatte for at æde forgiftede ådsler, som er lagt ulovligt ud for at bekæmpe prædatorer. Foto: Henrik Bringsøe.

og afstandtagen fra jægere til en sådan handling. Kategoriseringerne gav en bredere indsigt i, hvilke opfattelser, der er af faunakriminalitet og specifikt, hvordan de, der kommenterede, ser på gerningsmanden. Dataindsamling på Facebook skete med det klare forbehold, at holdningen på Facebook ikke kunne kategoriseres som repræsentativ for den danske befolknings holdning som helhed. Analysens resultater blev præsenteret på en fælles workshop for DOF og DJ i Fuglenes Hus i marts 2022.

Når man begynder at dykke ned i motiver for efterstræbelse af rovfugle, er det relevant at se på den enkeltes natursyn. Det handler om vores individuelle holdning til naturen og hvilken betydning, vi tillægger den. Vi påvirkes både af den omgivende samfundsdiskurs samt af egne erfaringer i vores opvækst (Christensen 2008). Individet udvikler sit eget natursyn ofte baseret på følelser, kulturel forankring og samfundsmæssige diskurser. Man har sin egen holdning til, hvordan naturen skal være og ikke være, hvordan naturen skal opføre sig, og hvor man placerer sig selv i den.

Når man taler om natursyn, dækker begrebet ikke over en måde at anskue naturen og sin egen rolle i natu-

ren på. Der er forskellige kategoriseringer, men i denne analyse tages der udgangspunkt i tre kategorier: det antropocentriske natursyn, det zoocentriske natursyn og det økocentriske natursyn. Det antropocentriske natursyn sætter mennesket i centrum. Naturen anses som en nytteværdi og her har mennesket ret til at udnytte naturen til eget formål. Det zoocentriske natursyn har fokus på at dyrene har en selvstændig værdi, hvor man som menneske ønsker at beskytte arternes mangfoldighed. Her er der respekt for dyrenes levevilkår. Det økocentriske natursyn har naturen som centrum. Naturen skal kunne tilpasse sig og udvikle sig på egne præmisser. Al regulering af naturen er en forstyrrelse (Friluftsrådet 2018). Man tilhører ikke nødvendigvis én specifik kategori, men bevæger sig mellem de tre og kan til enhver tid vælge, hvad der passer ind i egen virkelighed (Kaae 2004).

Natursynet blev inddraget i analysen ift. at få en forståelse af motiver og adfærd i forbindelse med efterstræbelse af rovfugle. Det var ikke analysens mål at udpege gerningsmændene, men at lave forebyggende kommunikation, som kan forhindre efterstræbelse af

rovfugle, og her er en forståelse af forskellige kategorier af natursyn vigtig for at forstå forskellige menneskers adfærd.

Et andet begreb, der blev inddraget i analysen, var reciprocitet. Reciprocitet er et udtryk for en gensidig gaveudveksling mellem mennesker (Eriksen 1998). Ved at give noget og få noget igen skabes der et socialt bånd, der bekræfter, at vi er en del af fællesskabet. Normalt ansues reciprocitet i spil mellem mennesker, men der kan argumenteres for, at det samme gør sig gældende i menneskers bånd med naturen (Jackson 2002). Når dette bånd ikke opretholdes, opstår der følelser, som i sidste ende kan føre til, at dette bånd bliver brudt.

Resultater

På baggrund af den indsamlede empiri fra informanterne valgte vi at beskrive tre kategorier i forhold til at se på hvilke motiver, der kan være på spil, når der begås drab på rovfugle.

- Herregårdsjægere/professionelle jagtvæsenstjenestemedarbejdere ofte ansat på et gods, der har taget en uddannelse og derigennem er klædt på med viden, men som kan føle et pres i deres arbejde, som gør, at de tyer til ulovligheder.
- Jægere med ansvar for fasan-, agerhøne- eller andeudsætninger, som ikke har taget en uddannelse og eksempelvis får deres viden fra en læremester. De har begrænset viden om naturforvaltning og indgår i en negativ nedarvet praksis, hvor man efterstræber rovfugle for at bevare udsætningen.
- Folk i den almene befolkning der styres af følelser eller en logik i forhold til det individuelle natursyn.

Bekæmpelse af rovfugle kan stadig i dag i nogle tilfælde sættes i forbindelse med udsætning af fuglevildt, og derfor er det også omdrejningspunktet for de første to grupper. Den sidste gruppe repræsenterer en bredere målgruppe af mange forskellige interessenter.

Den første kategori arbejder som regel på en større ejendom og har ansvaret for udsætning af fx Fasaner. Jobbet som herregårdsjæger er ikke kun et job, men også en livsstil. Typisk bor man på ejendommen sammen med sin familie og lægger rigtig mange timer i arbejdet. Jobsene hænger ikke på træerne, og en herregårdsjæger har altså rigtig meget at miste ved at bedrive ulovlig bekæmpelse af rovfugle. Ifølge de tre informanter med baggrund som herregårdsjægere kan der være et pres for at leve op til de forventninger, der stilles til dem i forbindelse med at levere et vist antal Fasaner til jagterne. Hvis ikke herregårdsjægeren er klædt på til at kunne håndtere dette pres, kan bekæmpelse af rovfugle

blive en handling på baggrund af at kunne præstere og beholde sit arbejde. Duehøgen kan skabe stor panik i en fasanudsætning, så fuglene spredes for alle vinde, og den panik kan forplante sig til herregårdsjægeren, der ikke kan stå klar med den lovede pulje Fasaner til jagten.

Er det en konflikt, der kan løses, uden at man skiller sig af med Duehøgen? "Ja" siger en af deltagerne på workshoppen: "Det handler om viden om biologi. Man kan indrette sin udsætningsplads og beplantningen omkring den, så Fasanerne er mindre udsat. Det er her håndværket kommer ind ved at udnytte den viden, man har." Interviewer: "Der er nogen unge, vi skal klæde på med viden og robusthed overfor noget pres?" Deltager: "Og et natursyn der er mere rummeligt. Flere unge skytter kalder sig i dag naturforvaltere, så de er mentalt ved at være mere bevidste om deres opgave på ejendommene. Der er nogen, der begynder at gå op i arter, man før slet ikke havde tænkt på."

For denne kategori er det ikke nødvendigvis viden om rovfuglenes biologi, der skal til for at bekæmpelsen af rovfugle stoppes. De har en bred viden om naturforvaltning og kan gennem deres håndværk fx reducere Duehøgens påvirkning af bestandene.

Næste kategori, der sættes fokus på i projektet, er de ufaglærte udsættere, der varetager ansvaret for større udsætninger i forbindelse med konsortier og større ejendomme. De har i bedste fald taget et kort lovpligtigt udsætterkursus og har ikke fået yderligere uddannelse i naturforvaltning. I dette segment er der nogle, der tyer til bekæmpelse af rovfugle for at passe på deres fasanudsætning.

Fælles for de to første kategorier er, at det typisk er personer, der har indlært jagttegn og i et eller andet omfang som fuldtidsjob eller bijob arbejder med jagt og udsætning. Dermed er selvfølgelig ikke sagt, at alle i de pågældende grupper bekæmper rovfugle.

Når vi så retter blikket mod den sidste kategori, er der ikke længere belæg for ensidigt at pege på jægere som udøvere. Det kan i princippet være hvem som helst. I nogle tilfælde er det begivenheder i naturen, personen ser sig sur på, fordi det ikke passer ind i opfattelsen af, hvordan naturen skal arte sig, og hvad naturen skal give os. Fx kan man blive harm på Spurvehøgen, der kommer og tager de små spurve på foderbrættet, Skarven *Phalacrocorax carbo*, der tager fisk, så ens egne fiskemuligheder måske indskrænkes, Fiskehejren *Ardea cinerea* der snupper ens japanske koi-karper i havedammen, eller ræven der går efter hønsene i hønsehuset. Alle eksemplerne beskriver en naturlig adfærd fra dyrenes side, men som mennesker har vi forskellige forventninger til, hvad der er rigtigt og forkert ud fra vores forskellige na-

tursyn. Når dyrene har en adfærd, der kompromitterer eller forstyrrer vores egen væren i verden, vil vi som mennesker gerne have gjort noget ved det (Winther 2018), og det kan for eksempel være at tage sagen i egen hånd og komme af med skadevolderen med for eksempel gift.

Diskussion

I den historiske kontekst er der ingen tvivl om, at jægerne havde en stor og afgørende indflydelse på, at rovfuglene blev bekæmpet, og nogle arter blev udryddet (Jørgensen 1989, Meltofte *et al.* 2021). I dag er det derfor ofte nærliggende at antage, at det er en jæger, der er gerningsmanden, når en rovfugl findes forgiftet eller skudt.

For herregårdsjægerne er det en historik og et narrativ, der er svært at bryde ud af, og når en person i dette hverv bliver dømt for at slå en rovfugl ihjel, styrkes mistroen atter i forhold til, at det er kutyme for mange her-

regårdsjægere, "for sådan har de altid gjort". Ifølge de tre informanter med baggrund som herregårdsjægere samt de faglige medarbejdere er der sket en udvikling i natursynet hos denne gruppe, som gør, at naturens gang i højere grad accepteres. Herregårdsjægerens natursyn har flyttet sig mere over mod det zoocentriske, mens det historisk set har været præget af det antropocentriske natursyn, hvor man på godserne styrede naturen for netop at udnytte den til egne formål. Der er ikke en opfattelse af, at der er behov for mere uddannelse i den gode naturforvaltning og det gode jægerhåndværk, men derimod en bekymring for, om herregårdsjægerne er klædt godt nok på til at modstå et ydre pres fra en chef, der har en økonomisk funderet forventning til, hvor mange Fasaner, der skal være på paraden til efterårets jagter. Hvis presset er stort, og man oplever en fasanudsætning, der er svært at holde på matriklen, kan et nedslag fra en Duehøg skabe endnu mere panik i forhold til, om man når det opsatte mål. Den eneste løsning kan for den enkelte herregårdsjæger blive at komme alt, hvad der forstyrrer

Introduktionen af Fasanen som jagtvildt i Danmark sidst i 1800tallet blev begyndelsen på intensiv bekæmpelse af rovfugle mv., og på trods af fredningen af alle rovfugle for mere end 50 år siden foregår det stadig illegalt i visse kredse. Foto: Lene Midtgaard.

fasanudsætningen, til livs. Selvom man som herregårdsjæger som udgangspunkt agerer efter et zoocentrisk natursyn, er der faktorer, som kan påvirke dem til at sætte sig selv før naturen for at præstere på nogle parametre udstukket af en chef. Det, herregårdsjægerne måske i højere grad skal klædes på til, er at håndtere og agere på et pres om at præstere, som gør, at det ikke er nødvendigt at efterstræbe rovfugle for selv at 'overleve' i sin stilling. Motivet for at efterstræbe rovfugle kan altså udover at være baseret på antipati mod rovfugle eller manglende viden, også handle om et ydre pres som 'overruler' den naturforvaltningspraksis, de er uddannet i.

Ser man på jægere, der ikke er uddannede i vildtforvaltning, er der i højere grad behov for at få mere viden om de forskellige rovfugles biologi og fødegrundlag, så man med information kan aflive myter om rovfugles adfærd. Det er som eksempel ikke alle rovfugle, der adfærdsmæssigt vil slå ned på en fasanudsætning, men det er ikke altid, der skelnes mellem rovfuglenes egenskaber, og dermed efterstræbes også rovfugle, som i udgangspunktet ikke er til gene for udsætningen. En vigtig opgave er at få brudt den negative nedarvede praksis, så nye generationer ikke kører videre med en oplæring i at bekæmpe rovfugle, men i stedet bliver dygtiggjort i håndværket. Manglen på viden ift. naturforvaltning gør, at man i højere grad kan være modtagelig for 'gode råd' eller oplæring af dem, der er ældre i faget. Fordi bekæmpelse af rovfugle i historisk tid har været praksis for at give sin udsætning de bedste forudsætninger for succes og foregik langt op i vores tid (Nielsen 2011, Meltofte *et al.* 2021), er det en praksis, som stadig gives videre til de næste generationer. Tanken om nyttigt vildt og skadeligt vildt er stadig til stede hos nogen. I stedet for at dygtiggøre sig på sit håndværk og derigennem forbedre overlevelsesvilkårene, bliver den valgte løsning at bekæmpe 'skadevildt'. Her hersker i højere grad det antropocentriske natursyn, hvor rygte og output bestemmer, hvordan naturen anskues. For at få en succesfuld udsætning nedkæmper man det, der forstyrrer den. Det er den måde, man har lært at have en udsætning på, og selvom det er ulovligt, er det sådan man gør. En jæger, der ikke har en uddannelse i vildtforvaltning, er dog ikke nødvendigvis uvidende i forhold til rovfugles biologi og fødegrundlag. Man tilhører ikke den ene eller anden kasse, analysen har udelukkende til hensigt at kategorisere forskellige mulige motiver – ikke at kategorisere det enkelte menneske.

Når man så ser på den tredje kategori, den der i princippet gælder os alle både jægere og ikke-jægere, er det svært at sætte fingeren på et konkret motiv, men frustration over noget, der ikke stemmer overens med

den virkelighed, vi selv mener giver mening, kan mange nok nikke genkendende til.

En af informanterne er landmand og søger aktivt at gøre noget for at skabe forbedrede levesteder for Agerhøns på sin ejendom. For ham handler det om at hjælpe naturen på vej. Men rovfugle og andre prædatorer udfordrer arbejdet og skaber frustration. "Hvorfor skal jeg passe på rovfuglebestanden, når det er Agerhønsene, der har det svært? Vi driver ikke jagt på Agerhøns, men gør rigtig meget for at forbedre deres levesteder, og så kommer rovfuglen og tager de nye kyllinger" (landmand).

For landmanden her er det frustrerende at lægge en masse arbejde i at beskytte en art for bagefter at opleve, at en anden art tager det, han har oparbejdet. Landmanden forventer en gensidig udveksling med naturen. Når han giver naturen hjælp, forventes der en gensidighed i at se agerhønebestanden øges og den glæde ved naturoplevelsen, det giver at se liv på marken. Der opstår et skisma i reciprociteten: Man giver noget til naturen, man hjælper den på vej, og så er naturen selv med til at tage det væk. Naturen tillægges en forventning om en gensidig pagt, som naturen ikke lever op til, medmindre mennesket går ind og regulerer. En balance som er defineret af mennesket. Når naturen kompromitterer den tilfredshed, vi som mennesker har i at skabe noget eller hjælpe på vej, opstår frustrationen og heri et motiv til at bestemme, hvad der skal være eller ikke være. For landmanden er det ikke logisk, at man skal passe bedre på en bestand af fx rovfugle, for så at se at der på den bekostning bliver taget flere agerhøns. Landmanden her har ikke bekæmpet rovfuglene trods frustrationen, men for nogen, er der ikke langt fra frustration til handling.

Kategori tre er meget alsidig, så det skal indsats og kommunikation også være. Det handler om at bringe viden om rovfugle til alle aldersgrupper, så der skabes en større forståelse for rovfuglenes rolle i den danske natur, og en accept af at de også skal have lov til at være her.

Som det ses ud fra de tre udvalgte kategorier, er der flere motiver på spil, når man tyer til bekæmpelse af rovfugle. Billedet af motiverne for at efterstræbe rovfugle er ikke sort/hvidt, man kan ikke differentiere mellem onde og gode mennesker, men mellem mennesker med meget forskellige motiver for enten at begå faunakriminalitet eller være på nippet til det. Motiverne er ikke en undskyldning for at begå faunakriminalitet, men det at have en indsigt i forskellige motiver gør det nemmere at målrette indsats for at komme faunakriminaliteten til livs.

Projektet blev afsluttet i december 2022. Med analysen som grundlag er der udviklet podcasts, faglige ar-

tikler, en konference om rovfugle afholdt i august 2022, undervisningsmateriale til indskolingen og undervisningsmateriale i form af e-læring til Jagtprøven.dk som er Danmarks Jægerforbunds platform til jagttegnsundervisning. Alle produkter af projektet skal være med til at forebygge, at der ikke sker efterstræbelse af rovfugle i fremtiden.

Adskillige rovfugle er i dag i fremgang, og både Rød Glente og Havørn er blevet et mere almindeligt syn i den danske natur (Nielsen *et al.* 2023). Og lige netop det faktum at de store rovfugle er i fremgang og både Rød Glente og Havørn efterhånden er naturoplevelser, der ikke længere er sjældne, gør, at rovfuglene i dag kan oplevs af den brede befolkning. Rovfuglenes genkomst har værdi ikke kun for garvede fuglekiggere, men for de fleste med bare den mindste interesse i naturen.

Tak

En helt særlig tak skal lyde til de informanter, der sagde ja til at dele deres viden og erfaringer indenfor feltet. Ligeledes skal lyde en stor tak til mine kollegaer i DJ og DOF, som gav et ærligt indblik i feltet baseret på erfaring og faglighed. De har været med til at sætte rammen for analysen. Tak til 15. Juni Fonden for at støtte projektet. Tak til Hans Peter Hansen, Lars Dinesen og Hans Meltofte for at have givet kritik og kommentarer til artiklen og til Nick Quist Nathaniels for forbedring af de engelske tekster.

Summary

Joint focus on illegal persecution of Danish birds of prey

The Danish Hunters Association (DJ) and the Danish Ornithological Society / BirdLife Denmark (DOF) are collaborating on the project *Joint focus on Danish birds of prey*. The project focus is on how to stop persecution of birds of prey, which has been illegal in Denmark since 1994. The two organizations want to spread knowledge about the biology of birds of prey and their role in the Danish countryside, based on the presumption that most conflicts with birds of prey are based on misunderstanding and lack of knowledge.

An analysis was performed by collecting empirical data from selected interviewed informants in order to direct project efforts towards the relevant target groups. In the fight against killing of birds of prey, hunters are often believed to be the perpetrators even though the cases are rarely solved. Historically, hunters have been responsible for the culling of several species of birds of prey in Denmark. Some birds of prey became extinct in Denmark, while others had their populations heavily reduced. Once Pheasants had been introduced as gamebirds in the 1870s, birds of prey were blamed even more as being harmful animals and were lawfully persecuted by any means.

There is no doubt that persecution of birds of prey continues to take place in connection with rearing of gamebirds, and there are still hunters who resort to these illegalities. We need to communicate to them, but different communication approaches will need to be identified for different categories of hunters because the motives and reasons for persecuting birds of prey differ.

Another group of perpetrators comes from the general public. They are not necessarily hunters but persons whose view of the natural world is challenged in one way or another when the natural world does not match the way they want it to be. This can create frustration that leads to resorting to persecution of birds of prey.

Luckily, these days, the vast majority of the Danish human population enjoys the sight of birds of prey and considers them an intrinsic part of our natural environment.

Referencer

- Christensen, J. 2008: Hvad er et natursyn? Refleksioner over natursyn som begreb. – Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet.
- Danmarks Jægerforbund 2021: Fælles fokus på de danske rovfugle <https://www.jaegerforbundet.dk/vildt-og-natur/traekvildt/projekter-traekvildt/faelles-fokus-pa-de-danske-rovfugle>
- Eriksen, T. 1998: Små steder – store spørgsmål. Innføring i sosialantropologi. – Universitetsforlaget, Oslo
- Flensted, K. 2020: Oversigt over danske giftsager som DOF BirdLife har kendskab til efter 1. januar 2008. – DOF BirdLife publikationsbase, 29. september 2020.
- Frluftsrådet 2018: https://friluftsraadet.dk/sites/friluftsraadet.dk/files/media/document/5K_146779_frluftsraadet-C3%A5det-l%C3%A6ringsark_0.pdf
- Hjorth, C. & H. Meltofte 2006: Jagten og ornitologerne: fra dokumentation til lovændringer. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 150-164.
- Jackson, M. 2002: Familiar and Foreign Bodies: A Phenomenological Exploration of the HumanTechnology Interface. J. Roy. Anthropol. Inst.
- Jørgensen, H.E. 1989: Danmarks Rovfugle. – Frederikshus.
- Kaae, B.C. 2004: Befolkningens natursyn og holdninger til natur. Pp. 109-140 i: J. Hansen-Møller (red.): Mening med landskab. En antologi om natursyn. – Museum Tusulanums Forlag.
- Laursen, J. 2009: Herregårdsjagt i Danmark. – Gads Forlag.
- Meltofte, H., L. Dinesen, D. Boertmann & P. Hald-Mortensen 2021: Danmarks fugle gennem to århundreder. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 115: 1-184.
- Moshøj, C.M. & K.N. Flensted 2023: Rapporterede forgiftede og skudte rovfugle i Danmark 2009-20. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 117: 138-139.
- Nielsen, J.T. 2011: Duehøge *Accipiter gentilis* og fasanudsætning: et forsøg med fangst og flytning af Duehøge ved fasanudsætningspladser i Vendsyssel 1998-2009. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 105: 167-178.
- Nielsen, J.T., K. Storgaard, G. Preston, H.E. Jørgensen ... & P. Rasmussen 2023: Danmarks ynglende rovfuglebestande 1972-2021. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 117: 69-85.
- Wadel, C. 2004: Feltarbeid i egen kultur: en innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning. – SEEK C/O.
- Winther, T. 2018: Vi klager over vilde dyr, når de kvækker, skræpper og galper. – Kristeligt Dagblad <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/vi-klager-over-vilde-dyr-naar-de-kvaekker-skraepper-og-galper>

Forfatterens adresse:

Marianne Ebbensgaard (me@jaegerne.dk), Bøgelunden 1, 8300 Odder